

Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego

im. Emanuela Ringelbluma

Spuścizna Jerzego Lewińskiego

(1929-2002)

Sygn. S/366

Oprac. Marta Janiszewska-Stefanek

Warszawa 2021

Wstęp

Jerzy Lewiński urodził się 26 lutego 1911 r. w Turku. Imiona rodziców: Kopel vel Kacper i Frajdla vel Franciszka z Kazimierskich. Po śmierci ojca rodzina przeprowadziła się do Łodzi, gdzie Jerzy podjął naukę w gimnazjum. W 1929 r. rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawski, które ukończył w 1933 r. uzyskując tytuł magistra praw. W latach 1934- 1939 odbył aplikacje sądową oraz adwokacką w Łodzi. W tym czasie ukończył również Szkołę Podchorążych Rezerwy Piechoty w Częstochowie. W latach 1936- 1939 r. był prezesem łódzkiego oddziału Stowarzyszenia Aplikantów Sądowych i Adwokackich.

We wrześniu 1939 r., jako oficer rezerwy, brał udział w obronie Warszawy. Jesienią 1939 r. uciekł z Łodzi do Warszawy. Po utworzeniu getta podjął pracę w Żydowskiej Służbie Porządkowej jako policjant. Był kierownikiem administracyjnym III Rejonu. Ten etap jego życia owiany jest największymi kontrowersjami. Od marca 1943 r. ukrywał się na tzw. „aryjskich” dokumentach w Warszawie i okolicach, pod nazwiskiem Stanisław Manowiecki.

Po wojnie powołany przez Ministra Sprawiedliwości na stanowisko prokuratora do spraw ścigania zbrodni hitlerowskich. Brał udział w wielu procesach, także jako świadek zbrodni w getcie warszawskim. W 1946 r. był głównym oskarżycielem w procesie Hansa Biebowo- zarządcy getta w Łodzi.

W 1948 r. został oskarżony o kolaboracje w czasie okupacji przez Sąd Partyjny, a także Sąd Społeczny przy Centralnym Komitecie Żydów Polskich. W obu rozprawach został uniewinniony od zarzutów. Na skutek oskarżeń przeniósł się z Łodzi do Warszawy, gdzie związał się ze środowiskiem filmowym- pracował m.in. w Filmie Polskim oraz kierował Urzędem Kinematografii.

W roku 1960 r. wrócił do czynnej pracy zawodowej jako adwokat i zajmował się tym kolejne 25 lat, aż do przejścia na emeryturę.

Lewiński był także pasjonatem i aktywistą sportowym. Przez czterdzieści pięć lat był prezesem Sekcji Tenisa CWKS Legia, a także był w zarządzie Polskiego Związku Tenisa. Uczestniczył w założeniu Fundacji na rzecz Cmentarza Żydowskiego „Gęsia”.

W 1949 r. poślubił Jadwigę Szymańską (Luba Finkielsztejn), która zmarła w lipcu 1988 r.

Jerzy Lewiński zmarł w 2006 r. Obydwoje małżonkowie zostali pochowani na cmentarzu żydowskim przy Okopowej w Warszawie.

Spuścizna Jerzego Lewińskiego została przekazana do zbiorów Archiwum ŻIH w 2008 r. przez Jana Jagielskiego.

Kolekcja zawiera między innymi: materiały dotyczące procesu Hansa Biebowastenogramy rozpraw, a także przygotowanie historyczne tj. kserokopie dokumentów niemieckich, artykuły badawcze itd. Niewiele jednak znajdziemy w tej kolekcji na temat wojennej pracy w ŻSP- jedynie kserokopia wykazu policjantów przekazana do Archiwum ŻIH.

Warte uwagi są przedwojenne materiały osobiste Lewińskiego- świadectwa szkolne oraz studenckie, czy fałszywa kenkarta wydana na tzw. aryjskie nazwisko.

Część materiałów dotyczy także innych sfer działalności Lewińskiego m.in. fundacji Cmentarza Żydowskiego czy materiały CKWS Legia czy Polskiego Związku Tenisa.

Większość materiałów jest w języku polskim, nieliczna korespondencja prowadzona jest w języku angielskim lub niemieckim.

Bibliografia:

E. Koźmińska- Frejlik, „Świadectwa milczenia... Rozmowa z Jerzym Lewińskim, byłym funkcjonariuszem Służby Porządkowej getta warszawskiego” w: Zagłada Żydów. Studia i materiały, 2006.

K. Person, „Policjanci”, Warszawa 2018;

A. Podolska, „Służba Porządkowa w getcie warszawskim w latach 1940- 1943”, Warszawa 1996 r.

Wykaz skrótów:

mps – maszynopis

rps - rękopis

j. pol., język polski,

j.niem.- język niemiecki

j. ang.- język angielski

b.d. – brak daty

Inwentarz

1. Materiały z procesu Hansa Biebowa, sprawozdanie, akt oskarżenia, wyrok, opinie i inne.

1946-1948, mps., j.pol.

2. Stenogramy z procesu Hansa Biebowa.

1947; rkps., mps., j.pol., j.niem.;

3. Materiały dotyczące procesu- wycinki z prasy.

1946- 1947, mps. j.pol.;

4. Proces Hansa Biebowa- kserokopie dokumentów niemieckich.

1940- 1946, mps., j.pol., j.niem.;

5. Proces Hansa Biebowa- maszynopis publikacji.

1986, mps, rkps., j.pol.;

6. Materiały dotyczące wydania publikacji „Proces Hansa Biebowa”.

1961- 1962, 1984- 1981984, mps, rkps, j. pol., j. niem.

7. Szkic wprowadzenie do „Procesu Hansa Biebowa” autorstwa Waszczyńskiego.

Bd. mps. j.pol.;

8. Materiały osobiste- świadectwo dojrzałości, akta osobowe aplikanta sądowego Sądu Okręgowego w Łodzi.

1929, 1933- 1937, mps., j.pol.

9. Materiały osobiste- życiorysy, wyciągi aktów stanu cywilnego, odpisy.

1929, 1930, 1936, 1947, 1949, 1951, 1953,1966; 1993. mps. rkps. j.pol., j.ros.;

10. Materiały osobiste, legitymacje, dowody i inne.

1929, 1937, 1946, 1952, 1968, 1986;

mps. j.pol., j. franc.;

11. Materiały osobiste, fałszywa kenkarta wydana na nazwisko Stanisław Manowiecki, inne dot. okresu okupacji.

1942-1944, krp., mps., j. pol. j. niem.

12. Materiały osobiste- sprawy pogrzebu oraz spadku Jadwigi Lewińskiej.

1972, 1986, 1988, mps., j. pol., fot.

13. Materiały osobiste- sprawy mieszkaniowe.

1945- 1947, 1950- 2001, mps, rkps, j. pol.

14. Materiały osobiste- sprawy zawodowe.

1945-1983, 1992, rkps., mps., j. pol.

15. Sąd Partyjny PPS przeciwko J. Lewińskiemu.

1947- 1948, 1952, 9, 1960- 1961, mps, rkps., j. pol.

16. Materiały z rozpraw przeciwko Lewińskiemu - Sąd Społeczny przy CKŻP, Główna Komisja Badania Zbrodni (korespondencja, dołączony życiorys).

1948, 1949, 1963- 1964, 1972 mps, rkps, j. pol.;

17. Korespondencja z Dyrektorem Word Jewish Congress N. Robinsonem.

1963- 1964, mps., j. pol., j. niem.,

18. Biuletyn Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, T. XXXV, 1993.

1993, mps, j. pol.

19. Numer „Życie Warszawy”, 19.04.1984 r.

mps., j. pol.

20. Materiały Fundacji Cmentarza Żydowskiego „Gęsia”; (ulotki, wycinki prasowe, fotografie, różne.

1992, 1995- 2002; mps, fot., j. pol.

21. Fundacja Cmentarza Żydowskiego „Gęsia” (statut, protokoły, akta dot. Gibalskiego 21).

1996- 1999, mps. j. pol.

22. Imienny wykaz policjantów z getta warszawskiego, dokument przekazania przez Jerzego Ficowskiego; kopia z przekazanego do Archiwum ŻIH wykazu.- kserokopia.

1969, mps., j. pol.

23. Materiały dot. Żydowskiej Służby Porządkowej- komentarz Lewińskiego w sprawie listy policjantów.

1966, bd. mps. j. pol.

24. Materiały dot. J. Korczaka; wycinki z gazet (Folks Sztyme, Słowo Żydowskie i inne),

Bd, 1986- 1988, mps, j.pol.

25. Sprawozdanie z działalności sportowej klubu CWKS Legia w III kwartale 1978.

1978, mps., j. pol.

26. Polski Związek Tenisa (sprawozdania, harmonogram prac, materiały organizacyjne i inne).

1977, 1983, 1985- 1986, 1989, mps. j. pol.

27. Hitlerowski plan eksterminacji ludności żydowskiej w Kraju Warty – materiały i artykuły, wersja robocza.

bd, mps., j.pol.

28. Różne- wycinki prasowe, rękopisy przygotowywanych artykułów.

1996, 2000, bd. mps., rkps.; j. pol.

29. Korespondencja różna.

1945, 1968, 1985, 1997-2000, j. pol., rkps., mps.